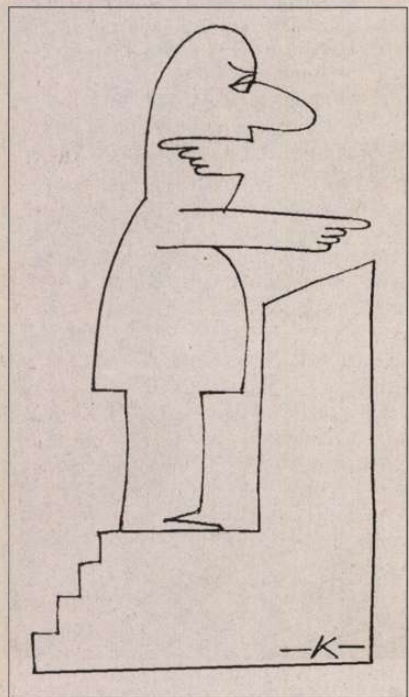

Magyar Bálint második figyelmeztetése

A Magyar Köztársaságban egy gátlástalan bűnözőcsoport kaparintotta meg s tartja kezében a politikai hatalmat. A Sziacilából meg a harmincas évek Chicagójából ismerős – egy politikai (Orbán, Kóvér, Áder, Stumpf, Várhegyi) és egy gazdasági (Simicska, Schlecht, Varga, Tóth, Wermer) vonalra oszló – csapat ugyanis rájött: „macerásabb a hatalomba kerültek korrumpálni, mint hatalomba kerülni.” Így aztán 1998 óta „a szervezett államhatalom teljes fegyvertárával dolgozik politikai és gazdasági érdekei érvényesítéséért”. Ennek lé-

KÚJÁN TIBOR RAJZA

nyege: „közpénzek és magánvagyonok szemérmelen lenyúlása.” Mindez alapvetően különbözik a korrupció és a lopás eddigi módszereitől, hisz míg a szervezett alvilág alulról hatol be a hatalomba, ők felülről foglalták el azt. A Fidesz és a kezében lévő, „maffiamódszereket al-

A szerző közírja

kalmazó állam” helyes elnevezése tehát: „szervezett felvilág.”

Minden túlzás nélkül így összegezhető, amit az SZDSZ volt elnöke, az előző kormány minisztere leírt a jelenlegi kormány vezető erejéről s annak tevékenységéről (MH, febr. 22.). Miután Magyar Bálint – írása hitelét erősítő – egy tévéinterjúban szociológusi múltjára hivatkozott, igyekszem az általa leírtakat a tölem telhető objektivitással vizsgálni. Kezdem annak megállapításával, hogy a felsorolt tevékenységek nagy része, amelyekkel a szerző a fideszes módszerek új-szerűségét kívánja igazolni, nem új. A „közvetlen magánvagyonná transzformálása”, a „kormányzati zsarolás”, az „érdekkörön belülről irányított közbeszerzési pályázat”, a „klientúraépítés közpénzből” csupa olyan dolog, amelyeket nemhogy az előző kormány, de valamely mértékben minden demokratikus kormányzat működése során fel lehet fedezni. A „költségvetés adóbevételeinek tudatos alultervezése” szintén régi trükk, legföljebb annyit mondhatunk, hogy Orbánék – mint annyi más, ezt is – sokkal merészebben, ha tetszik: gátlástalanab-bul alkalmazzák, mint elődeik.

A két éves költségvetés viszont valóban új találmány, s tényleg a parlamentáris demokrácia egyik alapintézményét, az éves költségvetési vitát iktatja ki időlegesen. Emiatt lehet aggódni, ez nevezhető pimasz politikai trükknek, de aligha a maffiaszerű működés bizonyítéka. A pénz ugyanis, amihez a kormány imi-gyen jut, nem „zsebpénz” (értsd magán-célra lopott pénz), mint Magyar írja, hanem a társadalom ilyen-olyan csoportjainak szavazatszerzés céljából visszajuttatandó pénz. Hasonlóan, ha azt írja: a kormány egyes intézmények élére „politikai családtagokat” nevez ki (politikai hívek helyett), ezzel nem szociológiailag igazolta, csupán stílusosan illusztrálta abbéli szubjektív véleményét, hogy ha a régi diktatúra újjászülésétől való félelmet volt divat stílusban érzékeltetni, akkor MDF-es kádereket meg komisszárokat emlegettek, ami szintén nem igazolt semmit.

Magyar szerint az Orbán-kormány működése „szétzillesztte a jogállam in-

DEBRECZENI JÓZSEF

„Magyar Bálintnak – úgy tűnik – immár szokása, hogy minden ciklus közepe táján (amikor épp nincs kormányon) leleplezze a hivatalban lévő kormány országrontó üzelmeit. Amint az épp felszámolja a demokráciát vagy a jogállamot.”

tézményrendszerét és erkölcsét”. Szerintem a szerző ezzel indokolatlanul éles határt húz az Orbán-kormány és elődei működése közé. Erősen idealizálja ugyanis például a Horn-kormány időszakát, ha szerinte akkoriban a jogállam erkölcsé uralkodott Magyarországon. Tömegével lehetne idézni a néhai MSZP-SZDSZ-kormányzat elleni elfogultsággal aligha vádolható baloldali közírókat, akik szerint akkor mindent áthatott a korrupció. „Egy ilyen időszakban törvényszerű, hogy a korrupció az égig ér” – mondta például mély empátiával Kéri László 1998 februárjában a 168 Óra című lapban. „A korrupció bizonyos történelmi helyzetekben kényszerűség” – tette hozzá, felidézve a dualizmuskori nagy

vasútépítés korszakát. „A múlt század második felében például mindenki tudta, hogy elkerülhetetlen, és nagyobb a haszna, mint a kára.” Sőt: azt állítja a magyar vasúthálózatról, hogy: „ha ez nincs, lehet, hogy nem épül ki.” Majd látnokként hozzáteszi: „most is ugyanígy lesz. Jönnek a nagy sztrádaépítések. Máris látni, hogy az MSZP-n belül micsoda harcok dúlnak a különböző csoportok között, hogy a déli vagy a keleti autópályát építsék-e meg.” (Csak egyet nem lehetett látni. Hogy a szocialisták három hónap múlva elvesztik a választásokat, s a nagy sztrádaépítések ügye nem „MSZP-n belülről”, hanem azon kívüli „csoportok” között dől el.)

Magyar Bálint persze az állítja, hogy nem a korrupció értéke, hanem az állam, a kormány, a vezető politikai elit hozzá való viszonya a döntő: az utóbbiak korábban harcoltak ellene, Orbánék viszont az élére álltak, szervezik és irányítják. Tehát eddig a farkától, most ellenben a fejétől bűzik a hal. Minimális történelmi és irodalmi ismeretek is elégségesek ahhoz, hogy tudjuk: nem így van. Elég belelapozni a történelemkönyvekbe (ebből a szempontból teljesen mindegy, melyik korban, milyen politikai kurzus alatt születtek), Mikszáth írásai-ba vagy mondjuk Móricz Rokonok című regényébe, hogy ez egyértelmű legyen. Tíz-sza Kálmán éppoly tökéletesen tisztában volt a kormánypárti (sőt ellenzéki) képviselők és minden rendű és rangú hivatali emberek panamáival, az állami pénzek ellopásának eseteivel és módszereivel: továbbá éppoly tudatosan alkalmazta ezeket a módszereket, a lekenyerezés és a zsarolás válogatott eszköztárát, épp-úgy kézben tartotta és felülről irányította az egész korrupciós virscaftot, mint mondjuk Bethlen István. Csak Tiszáz nem maffiafőnökként, hanem generális-ként aposztrofálták, aminek döntően kulturális okai vannak (többek közt még nem mutatták be a Keresztapa című filmet.)

Komolyra fordítva a szót: a Fideszt maffiaállalkozásként leírni komolytalan dolog. Orbán és társai elődeiknél valóban erőteljesebb, tudatosabb, merészebb és gátlástalanabb módon élnek –

olykor vissza is élnek – a hatalommal, de olyan bűnözőkként azonosítani őket, akik eleve arra szövetkeztek, azért alapították politikai pártot, hogy a lopást, a rablást a hatalom birtokában majdan állami eszközökkel üzhessék, ez az utóbbi tizenkét esztendő történetének ismeretében egyszerűen neveléses. És méltatlan. Magyar Bálinthoz is.

Akinek egyébként – úgy tűnik – immár szokása, hogy minden ciklus közepe táján (amikor épp nincs kormányon) leleplezze a hivatalban lévő kormány országrontó üzelmeit. Amint az épp felszámolja a demokráciát vagy a jogállamot. 1992. május 23-án például azt írta ugyanitt, a Magyar Hírlapban: „Az MDF célja nem más, mint ennek a pluralista politikai struktúrának a lebontása. Ez az Antall-féle rendszerváltozás tényleges politikai tartalma... A plurális demokrácia »Antall-rendszerré« alakításának leg-főbb eszköze a klientizmus kitépése... túl a gazdasági pozíciók megszerzése... A klientizmus másik iránya a közszolgálati pozíciók betöltése MDF-káderekkel” stb. Nagyjából úgy, mint most, csak nem a jogállamiság, hanem a plurális demokrácia felszámolása, és nem maffia állam, hanem diktatúra.

Mindezt írásban ott vibrál a huszonegyedik óra drámai feszültsége. Kilenc éve így zárult a cikk: „A következő országgyűlési választásokon így nem egyszerűen az a tét, hogy ki fog kormányozni, hanem az is, hogy... Antall-rendszerré lesz-e Magyarországon. Egy új koalíció győzelme éreztetné meg csak a társadalommal a demokrácia igazi izét...”

Most – az épülő „narancsköztársaság” riasztó víziójának felfestése után – ezt olvashatjuk: „még nem dőlt el, hogy a végrehajtó hatalom teljes mértékben maga alá tudja-e gyúrni a független hatalmi ágakat és intézményeket... A 2002-es választások kettős tétje, hogy meg lehet-e gyógyítani a rendszerváltás liberális demokráciájának politikai intézményeit, és hogy le lehet-e vágni a magyar polip csápjait.”

Ez így másodsor már kevésbé hat drámai erővel.

Ha mégis, akkor inkább komikus, mint tragikus.

Új „csomag” a láthatáron

Az 1995-ben bevezetett Bokros-csomag stabilizálta a gazdaságot. A kilencszázalékos forintleértékelés, a nyolcszázalékos vámpótlék és más fontos döntések hozzájárultak a fizetési mérleg drasztikus romlásának megállításához. Ugyanis 1992-ben 0,3 milliárd dollár, 1993-ban 3,5 milliárd, míg 1994-ben már több mint négy milliárd volt a mérleghiány.

A stabilizációs program hatására ez a hiány jelentősen csökkent, és 1997-től megindult a fenntartható növekedés. A gazdaságban azonban minden fénynek van árnyéka is. Bokros Lajos a Népszabadság 2001. március 3-ai számában Bűntudatos gazdag, irigy szegény című írásában a növekedés árnyoldalainak megszüntetésére ajánlott fontos megoldásokat. Ezzel az új csomaggal, a szolidaritás csomagjával is segíteni kíván a magyar gazdaság ellentmondásainak megoldásához. A cím irigy szegényt említi. Az ókorban az egyik görög Zeuszról egy tehenet kért és kapott, a másik paraszt már két tehenért fo-hászzkodott. Zeusz a bölcsesség isté-néhez, Apollóhoz fordult segítségért, aki azt javasolta: Zeusz minden fo-hászkodóval közölje, hogy kívánsága teljesül azzal a feltétellel, ha a másik a kétszeresét kapja. Az első görög azt kérte Zeusztól, hogy vegye el az irigy szeme világát. A szegények irigysége azonban a magyar valóságban sajnos megalapozott.

A Társaság 1995-ben széles körű felmérést végzett a piacgazdaságról, és a megkérdészeteknek csak 14 százaléka helyeselte a piaci koordinációt. Ez az igen negatív eredmény az egyik oka annak, hogy elfogadhatatlanul nagy a jövedelemkülönbség a társadalom különböző csoportjai között. Bokros Lajosnak igaza van abban, hogy „a jövedelmi és vagyoni egyenlőtlenségek természetesen és elfogadhatók, ha tényleg nagyobb erőfeszítést és teljesítményt, hatékonyabb munkát igazolnak és tükröznek vissza”. Ez azonban hazánkban nem minden esetben van így. A társadalom jelentős részét joggal irritáló jövedelmi, vagyoni egyenlőtlenségek a nem mindenki számára egyenlő feltételű piaci ver-

seny, a korrupció és a bűnözés alap-ján jönnek létre.

Bokros Lajos nem csak 1995-ben, a stabilizációs programhoz adta a ne-vét; ebben az írásában is megfogalmazza a társadalmi modernizáció közép-európai programját. A program támogatandó, hiszen az esély-egyenlőség, a szolidaritás, a társadalom peremén élők felkarolása, a különböző intézmények szolgálatra összpontosítása, a piaci verseny kor-látainak lebontása alapvető feladat. Én azonban utópiának tartom azt, hogy az érett piacgazdaságokban a piac szereplői „a társadalmi szolida-ritás nevében önkéntesen korlátozzák a jövedelmi és vagyoni egyenlőtlenségeket”.

Paul A. Samuelson és William D. Nordhaus Közgazdaságtan című könyvében bizonyítja, hogy a kormányzatnak a hatékonyság, a stabilitás és az igazságosság végett be kell avatkoznia a piaci folyamatokba. „A javak a dollárszavazatokot követik, s nem a legnagyobb szükséglet. Egy gazdag ember macskáját kaphatja meg azt a tejet, amelyre egy szegény gyermeknek lenne szüksége ahhoz, hogy egészséges maradjon.”

Tehát a „szavazati” törvény a piaci versenyben nem teszi lehetővé, hogy a vállalkozók korlátozzák jövedelmüket.

Bokros Lajos és Surányi György a kiváló tudós Hagelmayer István tanítványai voltak, és az a humanizmus, amely a neves kutatót és tanárt jellemezte, áthatja a szintén neves tanítványok gondolatvilágát is. Erről sok beszélgetésben jómagam is meggyőződtem. Az önzetlenség alapján fogalmazza meg Bokros Lajos, hogy „a piaci versenyben sikeres emberek az esélyek egyenlőségét nemcsak mások iránti jó szándékból, hanem főleg saját önértékelésükért igénylik”. A szerző tehát feltételezi az altruizmust, az önzetlenséget, de még fontosabbnak tartja az Adam Smith-i egoizmust, az önzést. Egyet lehet érteni azzal, hogy a jövedelemcsoportosítás, az önkéntes újraelosztás a szegények javára igen korlátozott, mert a gazdagok csak akkor adakoznak nagyobb mértékben, ha mások is

igye-cselekednek. Ezért a jövedelem újraelosztására elkerülhetetlen az állam beavatkozása. Hochman és Rogers igazolta, hogy az egyéni jólétek nem függetlenek egymástól, így a szegények jövedelme hatással van a gazdagok jólétére is, ezért ésszerű lenne az önkéntes adakozás. Ez nemcsak az adakozó gazdag hasznát növelné, hanem azokét a jómódú embereket is, akik nem cselekedtek így. Ezért a gazdagok is belátják, hogy az adózás célszerű, mert így egyetlen jómódú ember sem tud kibújni a szegény támogatásából. Viszont olyan adórendszerre van szükség, amely úgy növeli a gazdagok adóterheit, hogy azzal nem akadályozzák meg a gazdaság zavartalan gyarapodását.

Széchenyi István a Stádium című könyvében írja, „a közterhek viselésének filozófiája nem abban áll, hogy adót nem, vagy csak keveset fizetni, hanem tudni, mi re és mi képp, és azt elhatározni, s ez a fő dolog”. Bokros Lajos is egyetért azzal, hogy a jövedelmi különbségek mérséklésére a piaci versenyből objektív okok miatt kizsorszóló megsegítésére is szükség van az adókra, arra, hogy a szegény gyermek is igyon tejet. Ez pedig a jövedelem újraelosztásában a részorultsági elv valóra váltását igényli, még akkor is, ha ennek tökéletes alkalmazása sok gondot jelent. Ez a követelmény nemcsak a szociáldemokrácia értékrenddel, hanem a kereszténység elveivel is összhangban van.

Közügazdasági tény, hogy azokban az országokban, amelyekben nagyon igazságtalan a javak elosztása, sok a gond az ösztönzésben, ezáltal a gazdasági hatékonyság fokozásában is. Ez pedig a versenyképesség csökkenéséhez, a gazdaság hanyatlásához vezet.

Goleman írja: „Erkölcsei elkötelezettség után kiáltó korunkban kulcskérdés az önmérséklet és az együttérzés.” Az együttérzést a szegények, a társadalom peremén élők érdekében kormányzati tettekkel is ki kellene fejteni.

TAKÁCS IMRE országgyűlési képviselő (MSZP)

Egy recenzió ürügyén

Avar János „A nagy összeesküvés”, avagy a művek újjászülése című könyvismertetésében Sac-córól és Vanzettiről mint „két igaztalanul halálra-ítéltről” emlékezik meg. Rosenbergék „nyomorú-ságos milióját” úgy állítja be, mintha az önmagá-ban is cáfólna az ellenük felhozott vádakot. A szovjetek számára kémtévékenységet végző Al-ger Hiss védelmére pedig azt hozza fel, hogy „a történelmszót – vagyis engem – vélhetően a saját kutatása győzte meg, egy ÁVH-jegyzőkönyv, amelynek publikálásával Schmidt Mária vitathatatlán sikert aratott azokban az amerikai jobboldali körökben, amelyek egyébként már fél évszázada tekintik nyilvánvalónak Hiss kém voltát. A kelet-európai koncepciók körökben [sic!] kulcs-szerepet játszott Noel Field állította ezt teljes bizo-nyossággal az ötvenes évek derekán budapesti ki-hallgatóinak. Hogy netán csak hallomásból »tud-tak«, azt éppen úgy felesleges firtatni, mint azon el-mélázni, miként tudhatott egyáltalán két Ameri-kában működő kém egymásról.” (MH, márc. 5.)

Avar János évtizedek óta USA-szakértőként publikál a magyar sajtóban. Ennek ellenére sem képes eligazodni az amerikai kulturális életben. Alger Hissről szóló tanulmányom ugyanis az USA legtekintélyesebb liberális folyóiratai között számon tartott New Republicben jelent meg, (1993. nov. 8.), melyet sokan a keleti parti véle-ményformálók lapjának tartanak. Az ugyancsak tekintélyes és nem kifejezetten jobboldalnak szá-mító New York University-n tartott előadásomról pedig egykolumnás terjedelemben számolt be a New York Times, majd az USA szinte valamennyi vezető napilapja. Ezúton tudatom Avar Jánossal, hogy a New York Timest általában nem tekintik jobboldali lapnak. Egyébként pedig tényleg sikert arattam azokban a jobboldali – értsd: re-publikánus – körökben is, melyek már fél évszázada kémként tekintettek Alger Hissre. Azért, mert a dokumentumok őket igazolták, talán nincs okuk szégyenkezni. De, mint a fentiek bizonyítják, az USA-beli valóban liberális értelmiség is belátta, hogy a tények nem Hiss ártatlansága mel-létől szólnak. Avaron és a hosszú éveken keresztül a guruló rubelekből fenntartott USA-beli Nation című folyóiraton kívül ma már senki nem érvel Hiss bűnössége ellen.

Avar álnaív kérdésére, hogy „miként tudhatott egyáltalán két Amerikában működő kém egy-másról” álljon itt a felelet Noel Field 1954. szeptem-ber 23-ai kihallgatási jegyzőkönyvéből:

„1935 őszén Hiss egy alkalommal felszólított, hogy vállalkozzak a Szovjetunió részére hírszerző munkára... tudomására hoztam, hogy én már végképp ilyen jellegű munkát.

– Tehát Alger Hissnek elárulta, hogy ön hírszerző munkát végez a Szovjetunió részére?

– Igen. Ez történt...

– Nekem tudomásom volt Hiss elbeszéléséből, hogy ő a szovjet titkosszolgálat részére dolgozik.”

Noel Field kijelentéseit saját, illetve Alger Hiss és társainak a szovjet hírszerzők részére végzett munkájáról nincs okunk kétségbe vonni. Field ana-k a magyar Államvédelmi Hatóságnak a vizsgá-lótisztjeivel állt szemben, akik szovjet instruk-torok mellett, szovjet fennhatóság és irányítás alatt dolgoztak. Nem állíthatta tehát sem magáról, sem másról, hogy a szovjetek számára dolgozott, ha az nem volt igaz, hiszen az oroszok és rajtuk ke-resztül a magyarok könnyen kontrollálták mind-azt, amit elmondott. (Schmidt Mária: A Rajk-per és az amerikai kapcsolat. In: Diktatúrák ördög-szekerén. Magvető, Budapest, 1998.) A Hiss bű-nösségét bizonyító egyéb források felsorolásától most eltekintek.

Igazán sajnálatos, hogy Avar arról sem tud, hogy a titkosítás alól feloldott Venona-anyagok, melyek a washingtoni szovjet nagykövetség, illet-ve az USA-ban működő szovjet kereskedelmi ki-rendeltségek és a Szovjetunió közötti kódolt üze-netváltások megfejtéseit tartalmazták, szintén rendelkeznek Hiss és a Rosenberg házaspár elleni bizonyítékokkal.

Lehet, hogy az is elkerülte Avar úr figyelmét, hogy ma már nem szokás Sac-córól és Vanzettiről, mint igaztalanul halálraítéltekről írni. Az általa gúnyosan amatőr történészként lesajnált Stephen Koch Kettős szerepben – Az értelmiség elcsábítá-sa című könyve lebilincselően izgalmas, leleplező olvasmány. Tisztelettel ajánlom a Magyar Hírlap olvasóinak figyelmébe.

SCHMIDT MÁRIA történész

Ha Schmidt Mária történelmi kutatásai során is olyan figyelmen kívül hagyott elütételesen olvassa a dokumentumokat, ahogy cikkemet, akkor aligha öregbűti szakmai hírnevét. Vita helyett javasolnám hát az általa kifogásolt mondataim – és szövegkör-nyezetük – újraolvasását. Merem remélni, hogy má-sodik olvasatban S. M. is észleli: nem cáfolom Ro-senbergék kém mivoltát, hanem éppen azt vetem egybe Stephen Koch fikcióival. Továbbá Hiss „bű-nössége ellen” sem érveltem, mindössze elméláz-tam, hogy S. M. lezárta azt a vitát, amelyben az ál-tala most a Magyar Hírlap olvasóinak is ajánlott (és a saját intézete kiadásában megjelent) Koch-műsze-rint még nem mondták ki a végső szót. Pedig köny-ve írásakor Koch ismerte és forrásként idézi is S. M. amerikai publikációit. Miként azok a büszkén em-legetett amerikai liberális lapok is teték, amelyek év-tizedek óta teret adnak a Hiss-vita pró és kontra ér-veinek, nem feltétlenül osztva is azokat. Saccóék ügyében viszont, S. M. engedelmeivel, kitartanak az ezek szerint immár elavult szokás mellett. AJ